Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»
Факультэт музычнага і харэаграфічнага мастацтва
Кафедра народна-песеннай творчасці і фальклору

УЗГОДНЕНА
Загадчык кафедрай
_____Л.Л. Ражкова
«25» __мая____2026 г.

УЗГОДНЕНА
Дэкан факультэта
_____І.М. Грамовіч
«25» __мая____2026 г.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

ВАКАЛЬНЫ АНСАМБЛЬ

для спецыяльнасці 6-05-0215-08 Мастацтва народных спеваў,
прафілізацыі Сольнае выканальніцтва

Складальнікі: Снапкова Л.В., дацэнт кафедры народна-песеннай творчасці і фальклору;
Канцэвіч І.У., старшы выкладчык кафедры народна-песеннай творчасці і фальклору

Разгледжана і зацверджана на паседжанні Савета факультэта музычнага і харэаграфічнага мастацтва « 25 » мая 2026 г., пратакол № 9

Рэцэнзенты:

кафедра кампазіцыі установы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі”;

Юхновіч П.У., мастацкі кіраўнік Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь Народнага ансамбля беларускай песні “Церніца” імя І.Несцяровіча культурна-спартыўнага цэнтра УП “Мінскае аддзяленне беларускай чыгункі”

ЗМЕСТ

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА ……..…..4
2. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ ……..……...6
2.1. Вакальная характарыстыка народнай манеры спеваў……..6
2.2. Жанравая сістэма беларускага фальклора ……....7
2.3. Метадычныя рэкамендацыі па авалоданні народнай манерай спеваў у вакальным ансамблі.……..8
2.4. Рэпертуар вакальнага ансамбля……11
2.5. Інтэрпрэтацыя беларускай народнай песні.……14
3. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ ……...17
3.1. Методыка работы над музычнымі творамі ў вакальным ансамблі.……17
3.2. План правядзення заняткаў па дысцыпліне.…….....18
3.3. Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў……..19
4. РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ ……....20
4.1. Патрабаванні да самастойнай работы студэнтаў ……..…20
4.2. Патрабаванні да экзаменаў і залікаў па дысцыпліне ……..20
4.3. Рэкамендаваныя сродкі дыягностыкі…….……..21
4.4. Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў……21
5. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ …….....24
5.1. Вучэбная праграма ……....24
5.2. Вучэбна-метадычная літаратура ……...33

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбна-метадычны комплекс па вучэбнай дысцыпліне “Вакальны ансамбль” прызначаны для навукова-метадычнага забеспячэння працэсу падрыхтоўкі студэнтаў спецыяльнасці 6-05-0215-08 Мастацтва народных спеваў, прафілізацыі Сольнае выканальніцтва ў адпаведнасці з патрабаваннямі Палажэння аб вучэбна-метадычным комплексе на ўзроўні вышэйшай адукацыі, зацверджаным Пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 08.11.2022 № 427.

Мэтай выдання з’яўляеца фарміраванне у студэнтаў комплекснай сістэмы ведаў, практычных уменняў і навыкаў у вобласці выканання ў вакальным ансамбле ў народнай манеры спеваў, што прадугледжана вучэбным планам і патрабаваннямі адукацыйнага стандарта Рэспублікі Беларусь 6-05-0215-08-2023 Мастацтва народных спеваў.

Асноўнымі задачамі ВМК з’яўляюцца:

- забяспечыць павышэнне якасці атрымання адукацыі ў сферы мастацтва народных спеваў;
- вызначыць дыдактычныя сродкі навучання, арыентаваныя на рэалізацыю адукацыйных задач, якія сфармуліраваны ў вучэбнай праграме установы адукацыі па вучэбнай дысцыпліне “Вакальны ансамбль”;
- вывучэнне вакальных метадаў для работы ў ансамбле з народнай манерай выканання;
- навукова-метадычнае суправаджэнне паслядоўнага засваення студэнтамі методыка-тэарэтычных ведаў і практычных навыкаў спеваў у вакальным ансамбле.

ВМК арыентаваны на дапамогу выкладчыкам і студэнтам вышэйшых спецыялізаваных навучальных устаноў для набыцця і засваення ведаў як тэарэтычнага, так і практычнага характару. Раздзелы, з якіх складаецца комплекс, забяспечваюць суправаджэнне адукацыйнага працэсу і фарміраванне ў студэнтаў спецыялізаванай кампетэнцыі: валодаць навыкамі сальфеджыравання, дакладнага інтанавання, метрарытмічнага і слыхавога аналізу вакальных твораў; валодаць асноўнымі катэгорыямі беларускай народна-песеннай творчасці, песеннай дыялекталогіяй; дэманстраваць падрыхтаванасць да раскрыцця мастацкіх вобразаў сродкамі музычнай выразнасці і сцэнічнага ўвасаблення народнага вакальнага мастацтва; выкарыстоўваць элементы беларускага народнага танца пад час выканання народнай песні.

Сістэма арганізацыйных форм навучання спевам ў ансамблі ўключае ў сабе практычныя заняткі, а таксама самастойную работу студэнтаў. Структура ВМК выстраена такім чынам, каб студэнты спачатку вывучылі тэарэтычныя пытанні, якія вызначаюць методыку работы ў вакальным ансамбле, а потым выкарысталі іх на практыцы. Гэта забяспечыць

комплексную тэарэтычную і практычную падрыхтоўку выпускніка да актыўнай прафесійнай дзейнасці ў якасці выканаўцы ў вакальным ансамблі.

Структурнымі элементамі вучэбна-метадычнага камплекса з'яўляюцца: тэарэтычны і практычны раздзелы, раздзел кантролю ведаў і дапаможны раздзел.

Тэарэтычны раздзел змяшчае вучэбны матэрыял па дысцыпліне "Вакальны ансамбль", які адпавядае вучэбнай праграме. Матэрыял уключае вакальную характарыстыку народнай манеры спеваў, жанравыя асаблівасці беларускага фальклору, метадычныя рекамендацыі для работы ў вакальным ансамблі.

У практычным раздзеле прадстаўлен прыкладны нотны матэрыял і план работы над ім, а таксама прыведзены метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі самастойнай работы студэнтаў.

Раздзел кантролю ведаў уключае тэмы для самастойнай работы студэнтаў, формы і сродкі дыягностыкі, патрабаванні да экзамена і заліка, а таксама крытэрыі ўзроўня ведаў і ўменняў студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне "Вакальны ансамбль".

Дапаможны раздзел складаецца з вучэбнай праграмы па дысцыпліне "Вакальны ансамбль" і спіса рэкамендуемай літаратуры.

2. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 Вакальная характарыстыка народнай манеры спеваў

Мастацтва народных харавых спеваў звязана з народнай песняй. Песенная спадчына Беларусі адлюстроўвае гісторыю народа, яго быт, думы, настроі.

Беларускае народна-харавое выканальніцтва сфарміравалася ў выніку працяглай і сістэматычнай пеўчай практыкі. Асновай гукаўтварэння народнага голасу з'яўляецца размоўны пасыл гуку, карыстанне гукамі груднога рэгістра. Для народнага спеву характэрным з'яўляецца натуральны, блізкі гук з нязначнай вібрацыяй або без яе; выкарыстанне аднаго рэгістра (часцей за ўсё груднога), некаторая абмежаванасць дыяпазону. Асобна трэба вылучыць такія тыповыя "ўпрыгожванні" гуку ў народная манеры спеваў, як фаршлагі, "слізганні", "скаты", "узлёты". Пры выкананні народных песен спевакі могуць разрываць словы дыханнем, паўтараць склады слова, трансфармаваць словы, "агаласоўваць" зычныя літары.

Акрамя непасрэдна вакальных характарыстык народнага спева існуіць і іншыя фактары вызначэння народнага выканальніцтва:

· Апора на мясцовую пеўчую традыцыю - двухрэгістравае гучанне, актаўныя падваенні асноўнай мелодыі.

· Імправізацыя выканання - спевакі дапускаюць падчас спеваў меладычныя падгалосак, імправізуюць.

· Натуральная манера гукаўтварэння - гук адкрыты светлы, жаночая група галасоў спявае ў нізкім рэгістры, а мужчынская наадварот.

· Выкарыстанне прымарнага (натуральнага) рэгістра галасоў - колькасная перавага жаночых галасоў над мужчынскімі, выкананне імі асноўнай вакальнай нагрузкі, спевы без дырыжора.

· Рэпертуар - народныя, абрадавыя песні, прыпеўкі, творы самадзейных кампазітараў, творы прафесійных кампазітараў стылізаваных пад народныя.

Нельга не адзначыць што наша музычная адукацыя арыентуецца на агульнаеўрапейскую ці рускую манеру выканання з іх раздзяленнем галасоў на сапрана, альты, тэнары і басы. У народзе так ніколі не спявалі і не спяваюць.

Старажэтная і "натуральная" манера беларускага народнага спеву – аўтэнтычная. Тэрмін "аўтэнтычнасць" існуе для абазначэння першасных, традыцыйных, рэгіянальна-спецыфічных відаў культуры. Фальклор аўтэнтычны – гэта фальклор сапраўдны ў сваёй сутнасці і натуральным бытаванні, характэрны для канкрэтнай мясцовасці. Ён захоўвае ўсе свае спецыфічныя рэгіянальныя рысы, якія вызначаюцца рэгіянальнай традыцыяй; характарызуецца ўстойлівым жанравым складам, рэпертуарам, стылем, манерай выканання і г.д. Адарваны ад свайго асяроддзя, перанесены

на сцэну або на іншую этнічную глебу, апрацаваны, ён губляе свае спецыфічныя якасці.

Аўтэнтычны фальклор з'яўляецца культурай вуснага тыпу са спецыфічнымі формамі бытавання і пераемнасці. Асноўным прынцыпам яго натуральнага бытавання з'яўляецца вуснае перайманне. Засваенне ведаў і ўменняў у межах традыцыі ажыццяўлялася шляхам назірання, капіравання, сумеснай дзейнасці майстра і вучня. Міжпакаленная трансмісія праз вусны спосаб навучання ў этнапедагогіцы носіць назву дэманстрацыйнай антрапатэхнікі.

2.2. Жанравая сістэма беларускага фальклора

Музычны фальклор – песенная і інструментальная творчасць народа. Творы народнай музыкі ўзнікаюць на аснове мастацкіх традыцый і адлюстроўваюць калектыўна выпрацаваныя эстэтычныя прынцыпы. Абагульняючы і зберагаючы вопыт многіх пакаленняў, народная музыка мае вялікае эстэтычнае, пазнавальнае і выхаваўчае значэнне. Вядучае месца ў беларускай музычнай культуры займае песенная творчасць, якая ахоплівае некалькі вялікіх гістарычных пластоў.

Песенны фальклор, у сваю чаргу, прадстаўлены разгалінаванай сістэмай жанраў. Такую сістэму жанраў прадстаўляе В. Проп. Гэта сістэма жанраў абаснавана іерархічным законам дзялення з драбленнем кожнай адзінкі абрада паводле: напачатку жанравай вобласці або жанравай групы, затым жанравыя цыклы і ўжо пасля іх пойдуць жанравыя «сем'і» і, нарэшце, гістарычна і геаграфічна канкрэтныя уласна жанры. Напрыклад:

1. абрадавы фальклор
2. абрадавыя песні
3. каляндарныя песні
4. песні вясновага каляндарнага цыклу
5. вяснянкі
6. вяснянкі-заклічкі Паазер'я, Палесся і г.д.

Песенны фальклор адпаведна дадзенай сістэмы дзялення жанру падзеліцца на:

- ✓ Каляндарна-абрадавы цыкл:
- зіма (піліпаўскія песні, калядныя песні, шчадроўкі);
- вясна (масленечныя песні, песні загукання вясны, валачобныя песні, траецкія песні, юраўскія песні, русальныя песні, мікольскія песні);
- лета (купальскія песні, пятроўскія песні, жніўныя (зажыначныя, жніўныя і дажыначныя);
- восень (ільняныя песні, талочныя песні).
- ✓ Сямейна-абрадавы цыкл:
- радзінныя песні:
  - · хрэсбінныя песні (велічальныя, жартоўныя, застольна-бяседныя);
  - · закліналыныя песні;

- песні «за калыскай».

- вясельныя песні:
  - песні прымеркаваныя абраду сватання;
  - песні прымеркаваныя абраду заручын і запоін;
  - песні прымеркаваныя абраду каравая;
  - песні прымеркаваныя абраду зборнай суботы;
  - песні прымеркаваныя абраду «пасад»;
  - песні прымеркаваныя абраду выпраўленне маладых да шлюбу;
  - песні прымеркаваныя абраду «шлюб»;
  - песні прымеркаваныя абраду застольных урачыстасцяў;
  - песні прымеркаваныя абраду «пярэзвы».
- пахавальныя галашэнні.

✓ Пазаабрадавы цыкл:

- песні пра каханне;
- сямейна-бытавыя песні (кірмашовыя песні, бяседныя песні, “у піве” песні, “у гасціне” песні);
- сацыяльна-бытавыя песні (салдацкія, рэкруцкія, казацкія, чумацкія, бурлацкія, прымацкія, батрацкія, басяцкія, сірочыя, удовіны песні).
- жартоўныя песні,
- гістарычныя песні,
- баладныя песні,
- прыпеўкі.

✓ Дзіцячы фальклор:

- забаўлянкі,
- дзіцячыя песні,
- калыханкі.

✓ Рэлігійны музычны фальклор:

- рэлігійныя песні,
- канты,
- духоўныя вершы
- паставыя песні.

✓ Песні змагання:

- паўстанцкія песні,
- песні сялянскай вольніцы,
- партызанскія песні.

✓ Песні савецкага часу.

✓ “Жорсткі” раманс.

2.3. Метадычныя рэкамендацыі па авалоданні народнай манерай спеваў у вакальным ансамблі

Народнае мастацтва стваралася стагоддзямі. У выніку працяглага развіцця яно дасягнула высокай культуры і сфарміравалася як суцэльны

мастацкі пласт, у якім народ глыбока і праўдзіва выказаў свой самабытны характар, духоўныя запыты і маральныя ідэалы. У народнай песні адлюстроўваецца гісторыя развіцця нацыі і дзяржавы. Яна стала свайго роду мастацкім летапісам побыту людзей.

Народная манера спеваў мае старажытную традыцыю. Народныя спевы ў мінулым выпрацоўваліся на аснове пераемнасці майстэрства народных спевакоў з пакалення ў пакаленне. Дзякуючы такой пераемнасці, узніклі і развіліся сучасныя аматарскія і прафесійныя вакальныя школы. Склаліся характэрныя прыметы і асаблівасці нацыянальных выканальніцкіх стыляў.

Народная манера – гэта комплекс вакальна-выканальніцкіх сродкаў і прыёмаў, што склаліся на основе рэгіянальных гісторыка-культурных і мастацкіх традыцый пад уздзеяннем бытавога песеннага асяроддзя. Яна заснавана на асаблівасцях дыялектаў, музычнай мовы і выканальніцкага стылю шэрага пакаленняў народных спевакоў пэўнай мясцовасці.

Навучанне народнай манеры – складаная, неадназначная вырашаемая і мала вывучаная галіна народных спеваў.

Існуюць розныя методыкі пастаноўкі народнага голасу; яны выклікаюць спрэчкі ў асяроддзі выкладчыкаў-вакалістаў. Пранікненне ў сутнасць народнай песні немагчыма без вывучэння і засваення народнай выканальніцкай манеры, што спрыяе стылістычна дакладнай яе інтэрпрэтацыі. Сутнасць методыкі навучання спевам – у неабходнасці асэнсавання дакладных уяўленняў аб рабоце галасовага апарату, вывучэнні тыпаў песеннага дыхання, знаёмстве з творчасцю лепшых носьбітаў народнапесенных традыцый і прафесійных выканаўцаў народная песні.

Фальклорныя ансамблі шмат твораў выконваюць без суправаджання і пры інтанаванні абапіраюцца толькі на асабістыя слыхаваныя адчуванні і прадстаўленні ладатанальных гукавых зносін у мелодыі і гармоніі. У сувязі з гэтым вастрыня, дакладнасць і пэўнасць інтанацыі становяцца не толькі неабходным кампанентам выразнага выканання, але і сродкам умацавання харавога строю і адным з важнейшых якасцей прафесійнай тэхнікі спевакоў і дырыжора. Праца над гарманічным і меладычным строем непасрэдна звязана з рзвіццём музыкальнага слыху. Удзельнікі вакальнага ансамбля павінны не толькі правільна узнавіць мелодыю, але і чуць правільнасць гукаўтварэння. Вышыню пазіцыі гуку, тэмбравы колер голасу. Гэта магчыма пры наяўнасці вакальнага слыху.

Праца над строем пачынаецца на першай стадыі прапявання. Нельга прапускаць памылкі ў інтанаванні. Для выпрацоўкі дакладнай інтанацыі вельмі карысныя спевы сальфеджыо: прапяванне невялікіх кавалкаў мелодыі, нескладаных практыкаванняў ці харавых партый сальфеджыруючы, а потым са словамі.

Вялікую ролю ў вакальным ансамблі іграюць гарманічны слых, уменне чуць свой тон у агульным гучанні шматгалосных спеваў. Спачатку для падтрымкі вакальных партый выкарыстоўваецца інструмент (баян,

фартэпіяна). Меладычны малюнак партый вывучаецца паасобку, па тонах ці з голасу хормайстра. Калі спевакі набудуць пачатковыя навыкі, можна паступова пераходіць да спеваў без суправаджэння. Практыкаванні можна ўскладняць. Паступова ўскладняючы рэпертуар. Важны фактар стварання ўстойлівага строю – працэс шматразовага прапявання твораў, калі пры правільным паўторы ў шчыльнай сувязі з мастацка-выканальніцкімі задачамі ўстанаўліваюцца і замацоўваюцца слыхавыя ўяўленні і тэхнічныя прыёмы. Набываюцца неабходныя ўпэўненнасць і свабода ў выкананні.

Важнейшай умовай добрай інтанацыі з'яўляецца правільнае вакальнае выхаванне спевака. Недастатковая вакальна-тэхнічная падрыхтоўка робіць значны адбітак на якасці інтанавання. Нізкая пазіцыя гуку, фарсіраваны гук, гук без апоры, празмерная вібрацыя, пляскаты гук, гарлавое гучанне – тыя фактары, якія шкодзяць зладжаным спевам.

Адзіная манера гукаўтварэння. Прафесійнае гучанне ансамбля немагчыма без выпрацоўкі адзіная манеры спеваў. Для чаго гэта патрэбна? Справа у тым, што голас спевака, які валодае адзінай манерай фарміравання гуку, адрозніваецца асаблівай роўнасцю тэмбравай афарбоўкі, адзіным каларытам гучання. Калі спявак не валодае адзінай манерай гукаўтварэння, яго голас гучыць пёстра і ўсе галосныя фарміруюцца па-рознаму. У вакальным ансамблі спявае калектыў спевакоў, і пытанне адзінай манеры спеваў набывае актуальнае і важнае значэнне, таму што ад гэтага залежаць харавы ансамбль і злітнасць гучання.

Пад адзінай манерай гукаўтварэння ці адзінага фарміравання гуку падразумеваецца правільнае гукаўтварэнне з аднолькавай ступенню акругленасці галосных. Інакш кажучы, кожны спявак павінен аднолькава правільна вымаўляць галосныя: чыста інтанацыйна, аднолькава па тэмбры, з аднолькавым правільным акругленнем. Нягледзячы на тое, што народная манера спеваў характарызуецца як адкрытая, ступень акругленнасці павінна тут абавязкова прысутнічаць, каб пазбегнуць пляскатага, "белага" гучання.

Да дасягнення адзінай манеры спеваў неабходна фарміраванне "адкрытых" галосных *а (я). э (е), і, ы* па узоры "прыкрытых". Тут карысна выкананне практыкаванняў на галосныя *у, ю, ё* і на склады *ду, ку, лю, лё.* "Адкрытыя" галосныя масленна карэкціруюцца на "прыкрытыя". Напрыклад, спяваем *а,* думаем *о*; спяваем *і,* думаем *ю*; спяваем *е,* думаем *ё* і інш. Такая масленная праца на "акругленне" дае эфект адзінай афарбоўкі выконваемых галосных і ўвогуле гучанне вакальнага ансамбля набывае характар роўнасці і згладжанасці ў гукавядзенні. Асаблівая адметнасць акруглення гуку ў тым, што гэты прыём (акруглення) павінен быць ледзь прыметным і не перашкаджаць яскраваму, светламу, адкрытаму і блізкаму гукаўтварэнню. А вось мяжу ступені акругленнасці ў характары гуку неабходна распазнаць на слых, каб вакальна пісьменна арыентаваць спевакоў.

Прыём акруглення неабходны спевакам і для таго, каб пераадолець рэгістравую перабудову голасу. Вядома, што найбольшую цяжкасць для

выканаўцы ўяўляе пераход аднаго рэгістра ў другі. Гэтая цяжкасць узнікае пры выканнані песень вялікага дыапазону. У гэтым выпадку спевакі абавязкова выкарыстоўваюць прыём акруглення, тым самым дапамагаючы перабудаваць свой голас на другі рэгістр (напрыклад, перайсці з грудного рэгістра ў змешаны – мікставы, а з яго – ў галаўны). Калі спевакі вакальнага ансамбля ўмела аб'ядноўваюць рэгістры сваіх галасоў, спевы набываюць высокапрафесійнае гучанне.

Выпрацоўка адзінай манеры гукаўтварэння, якая падразумевае адзіную афарбоўку галосных з пэўнай ступенню іх акругленнасці, а таксама спевы на аб'яднанне рэгістравых пераходаў голасу забяспечваюць правільную арыентаванасць у творчай працы фальклорнага вакальнага ансамбля.

2.4. Рэпертуар вакальнага ансамбля

Рэпертуар вызначае творчы твар любога калектыву. Для выканаўцаў народнай песні ён мае прынцыповае значэнне, таму што раскрывае асаблівасці народнага вакальнага жанру. Беларуская народная песня – аснова дадзенага віду выканаўства. Яна мае вялікае выхаваўчае значэнне, прывівае патрыятычныя пачуцці, адлюстроўвае найбольш жыццяўстойлівыя якасці чалавека, паважаныя адносіны да сваіх нацыянальных традыцый, да фальклору. Галоўная задача выканаўцаў народнай песні – прапаганда лепшых узораў народнапесеннай творчасці, старадаўніх і сучасных традыцыйных, апрацаваных народных песень, а таксама твораў беларускіх кампазітараў, напісаных для народнага голасу.

Нягледзячы на тое, што зацікаўленнасць народнапесеннымі традыцыямі ўзрастае, народнае песеннае выканальніцтва ва ўсёй яго шматграннасці застаецца малавядомым шырокім масам слухачоў. Калі улічваць, што народнапесенная творчасць пастаянна развіваецца, становіцца асабліва зразумелым неабходнасць актыўна вывучаць і прапагандзіраваць усё лепшае, што назапашанастагоддзямі і што на сучасным этапе ствараецца і захоўваецца таленавітымі выканаўцамі народнай песні, удзельнікамі аматарскіх калектываў і прафесійнымі спевакамі.

Мы нездарма звяртаемся да значнасці фарміравання рэпертуару. Справа ў тым, што праблема эстэтычнага кшалту ў выканальніцкім майстэрстве ансамблей заўсёды была і будзе асноватворнай. Рэпертуар уздзейнічае на ўвесь вучэбна-выхаваўчы працэс. На яго базе назапашваюцца музычна-тэарэтычныя веды, выпрацоўваюцца вакальна-тэхнічныя гавыкі і ўменні, складваецца мастацка-выканальніцкі кірунак творчай асобы, фарміруецца мастацка-вобразнае мысленне. Пытанне падбору рэпертуару з'яўляецца галоўным у дзейнасці ансамбля. Ад умелай працы з песенным матэрыялам залежаць прафесійны рост студэнта – будучага спевака, перспектывы развіцця яго як творчай асобы, як захавальніка і прапагандыста беларускага песеннага фальклору.

Задача рэпертуару – развіваць і ўдасканальваць музычна-вобразнае мысленне студэнта, яго творчую актыўнасць. Гэта магчыма ў тым выпадку, калі выкладчык прытрымліваецца прынцыпаў падбору рэпертуару і ўмела іх выкарыстоўвае ў вучэбнай дзейнасці.

Адзін з прынцыпаў – *ад простага да складанага.* Мэтазгодна ўключаць у рэпертуарны план творы, якія дапамагаюць вырашаць канкрэтныя вучэбныя задачы, а таксама нескладаныя народныя творы, напрыклад каляндарна-абрадавыя народныя песні, такія як “Ой, лета” апрацоўка А.Клеванца, “Добры дзень жыту яравому” апрацоўка М.Сіраты, “Ой, пад гаікам” апрацоўка М.Сіраты, “Ой, Юр’ева маці” апрацоўка Г.Несцяровіч, . Дасягнуўшы пэўных вынікаў у засваенні песеннага матэрыялу, выкладчык падбірае аўтарскія творы, напісаныя для народнага голасу, для вырашэння больш складаных выканальніцкіх задач.

Прынцып індывідуальнага і дыферэнцыраванага падыходу. Кожны студэнт, па-першае, надзелены ад прыроды сваімі спецыфічнымі галасавымі якасцямі і музыкальмі здольнасцямі, па-другое, мае розную вакальную падрыхтоўку. Вельмі важна “ не нашкодзіць” і падабраць рэпертуар, які б адпавядаў асаблівасцям студэнта-спевака. Індывідуальны падыход карысны тым, што дазваляе зрабіць разнастайнай рэпертуарную палітыку і для кожнага студэнта выбраць адпаведныя яго голасу і музыкальным здольнасцям народныя творы.

Прынцып засваення манеры спеваў з выкарыстаннем рэгіянальных народных песень. Народны выканаўца павінен азнаёміцца з рэгіянальнымі выканальніцкімі стылямі, што існуюць у Беларусі. Для гэтага выкладчык павінен уключыць у яго вучэбную дзейнасць народныя песні кожнага песеннага рэгіёна.

Прынцып развіцця вакальна-тэхнічных навыкаў і ўменняў. Выкладчык, працуючы са студэнтамі ў класе над авалодваннем вакальнай тэхнікі, мэтанакіравана падбірае рэпертуар, каб пераадолець пэўныя вакальна-тэхнічныя цяжкасці і дабіцца якаснага выканання песні.

Прынцып вобразна-мастацкага асэнсавання выконваемага твора прадугледжвае фарміраванне ў выканаўцы народнай песні творчага ўяўлення, мастацкага густу, акцёрскага майстэрства. Рэалізацыя названнага прынцыпу дазваляе студэнту-спеваку навучыцца асэнсавана выразна выконваць народную песню, пранікнуцца ў яе паэтычны і меладчны тэкст, праўдзіва перадаць развіццё сюжэта.

Прынцып усебаковага развіцця творчай асобы выканаўцы беларускай народнай песні. Прайшоўшы поўны чатырохгадовы курс навучання, студэнт назапашвае вялікі багаж песеннага матэрыялу. Глыбокае вывучэнне народнапесеннага мастацтва, методыкі пастаноўкі голасу, народнай творчасці, музычна-тэарэтычныя курсы, а таксама актыўная канцэртная дзейнасць дазваляюць упэўніцца, што гэта ўжо творчая асоба, якая можа

самастойна вызначыць свой выканальніцкі кірунак і выбраць адпаведныя песні ў свой рэпертуар.

Што тэба ўлічваць пры падборы рэпертуару? Рэпертуар павінен быць разнастайным па жанры, стылі, тэматыцы, вакальна-тэхнічным і мастацкім узроўні. Істотнай рэпертуарнай карцінай з'яўляюцца каляндарна-абрадавыя, сямена-бытавыя і пазаабрадавыя беларускія народныя песні. Шмат песень зафіксавана навукоўцамі-фальклярыстамі Т.Б. Варфаламеевай, З.Я. Мажэйка, У.І. Раговічам, Г.І. Цітовічам, З.В. Эвальд, В.І. Ялатавым і інш. Яскравая меладычнасць, рытмічная гібкасць, багацце інтанацыйных і дынамічных адценняў, вобразаў і сюжэтаў, вакальная зручнасць – гэтыя якасці робяць народную песню незаменным матэрыялам для школы народных спеваў. Знаёмства з запісамі фальклорнага матэрыялу дазваляе студэнтам-спевакам не толькі ўзбагачаць свой рэпертуар, але і вывучаць мясцовую традыцыю спеваў.

Безумоўна, не ўсе ўзоры, што бытуюць у народзе і запісаны фальклярыстамі, можна спяваць. Падбор традыцыйных твораў павінен ажыццяўляцца па іх ідэйна-мастацкім змесце. Тыя з іх, што маюць прыгожую мелодыю, добры тэкст, могуць прыцягнуць увагу спевака. Прапаганда народных песень як у арыгінале, так і ў апрацаваным выглядзе мае прынцыповае значэнне для творчасці выканаўцы народнай песні, паколькі народная песня больш даступная і зразумелая слухачу.

Рэпертуар павінен быць разнастайным па тэматыцы, жанрах выконваемых твораў і іх стылістычных асаблівасцях, мастацкіх сродках музычнай мовы. Разнастайныя па тэматыцы і коле вобразаў творы павінны падбірацца ў такім спалучэнні, каб магчыма было іх скласці ў цэльную кампазіцыю.

Пры падборы рэпертуару для выканаўцы народнай песні асаблівую ўвагу неабходна звярнуць на песні без суправаджэння (a cappella). Гэтыя формы выканання заўсёды складалі адну з каштоўнейшых нацыянальных асаблівасцей беларускай школы народных спеваў. Спевы a cappella патрабуюць ад спевака высокай выканальніцкай культуры, тэхнічнага майстэрства і аказваюць моцнае эмацыянальнае ўздзеянне не толькі на слухачоў, але і на саміх выканаўцаў. Магчымасці спеваў без суправаджэння вельмі вялікія. Яны павінны складаць значную частку вучэбнага рэпертуару. Неабходна вельмі сур'ёзна адносіцца да авалодання гэтай формай выканаўства як асноўнай і самай складанай на шляху далейшага вакальнага навучання. Спявак выпрацоўвае вакальную тэхніку, удасканальвае чыстую інтанацыю, слыхавую ўвагу, пачуццё ладу, меладычны слых. Спевы без суправаджэння дазваляюць адчуць выразнасць чалавечага голасу, яго тэмбральны колер, характар гукавядзення, здольнасць закрануць самыя патаемныя пачуцці. У першую чаргу гэта песні каляндарна-абрадавыя: "Вісна, хадзі ў двору", "Няхай будзе пагодачка", "Ай, шла Купалка", "А ў цёмным лесе мядзведзь рыкае", балады "Із-пад каменя", "Што за лесам, за

лясочкам", "Ой, павей, павей, буен вецярочак", лірычныя "Ночы мае, ночушкі", "Іванюша" і інш.

Асобнае месца ў рэпертуары народнага спевака займаюць апрацоўкі беларускіх народных песен. У нашым дапаможніку яны прадстаўлены ў апрацоўках І. Грамовіч, У.Зяневіча, А. Казака, А. Кашпура, Л. Ражковай, М. Сіраты, Л. Холупавай. Яскравыя ў вобразным выражэнні песні "Чаму не прыйшоў" (апрацоўка У. Зяневіча), "Смутны вечар" (апрацоўка А. Кулакоўскай), "Вечар цёмны" (апрацоўка М. Сіраты), "Із-пад каменя" (апрацоўка А. Кашпура) і інш.

Значная частка ў дапаможніку адведзена песням з суправаджэннем. Гэта ў асноўным песні танцавальнага і жартоўнага характару, дзе патрабуецца раскрыццё артыстычных даных выканаўцаў. Сярод іх такія беларускія народныя песні, як "А ў нашай вёскі" апрацоўка М.Сіраты, "Рукавічкі ды баранавыя" апрацоўка К. Паплаўскага, "Я ў нядзелю п'ю, п'ю", "Хацеў мілы чарнабрывы", "Ужо я ўстану раненька", "Як паехаў мой міленькі" і інш.

Народная песня – жывая, творчая з'ява. Яна ўзбагачаецца ва ўзаемадзеянні з творчасцю кампазітара. У гэтых адносінах цікавымі ўяўляюцца работы беларускіх кампазітараў, якія вельмі тонка адчуваюць стылістыку, гарманічны склад песеннага фальклору і прыроду народнага голасу. Яскравыя і запамінальныя музычныя творы напісаны Л. Захлеўным, М. Сіратой, У.Зяневічам, Г.Несцяровіч, Я. Дзеравянкам. Практыка стварэння песень для народнага вакальнага ансамбля паказвае, што яны становяцца жыццёвымі і даўгавечнымі тады, калі не толькі перадаюць пачуцці народа, але і абапіраюцца на музычна-мастацкую традыцыю.

2.5. **Інтэрпрэтацыя беларускай народнай песні.**

Немалаважнымі задачамі на занятках па вакальным ансамблі з'яўляюцца навучанне перадачы сутнасці выконваемага твора, стварэнне багатых праўдзівых вобразаў. Студэнт-спявак павінен не толькі тэхнічна добра выканаць песню, але пастарацца як мага лепш раскрыць і перадаць ідэйна-мастацкі вобраз праз сваю інтэрпрэтацыю.

Абыякавая перадача мелодыі і тэксту, інакш кажучы, спевы дзеля таго каб проста праспяваць, пакідаюць дрэнныя ўражанні, нягледзячы на наяўнасць у выканаўцы добрых галасавых дадзеных і ўмела падабранага рэпертуару. Такое выкананне не можа мець ніякай мастацкай каштоўнасці і не можа прынесці эстэтычнную асалоду слухачу.

Інтэрпрэтацыя народнай песні і творчы падыход да яе выканання – няпростая задача. Авалоданне майстэрствам "падачы" песні вядзецца на працягу ўсяго навучання і ў далейшым творчым жыцці выканаўцы. Гэты працэс уключае ў сябе агульнае эмацыянальнае становішча спевака, яго псіхалагічны склад характару, жыццёвы вопыт, агульную і прафесійную

адукаванасць а таксама асабісты густ, музыкальнасць, светапогляд, веданне народна-песенных традыцый, акцёрскае майстэрства.

Шматлікія крыніцы па праблемах музычнай педагогікі апісваюць розныя кірункі па авалоданні мастацка-вобразнай перадачай выконваемага твора. Найбольш аўтарытэтнымі, на наш погляд, з'яўляюцца прынцыпы К.С. Станіслаўскага, заснаваныя на выхаванні сапраўды праўдзівага, свабодна і шчыра дзеючага акцёра. К.С. Станіслаўскі валодаў абсалютным рэжысёрскім слыхам, абсалютным пачуццём "сцэнічнай праўды" і калі на рэпетыцыях гучала знакамітае "не веру", пошукі сцэнічнай праўды працягваліся. Асновай творчага метаду К.С. Станіслаўскага з'яўляецца пранікненне ва ўнутраны свет музыкі, пераўтварэнне яго акцёра ў сцэнічнае дзеянне, якое накіроўвалася на праўдзівае адлюстраванне пастаўленай сцэнічнай задачы.

Для народнапесеннага мастацтва праўдзівая інтэрпрэтацыя патрабуе глыбокага і ўдумлівага разумення тэксту і мелодыі народнай песні. Дасканалае вывучэнне жанравай прыналежнасці, стылёвых асаблівасцей і асаблівасцей мовы, азнаямленне з фоназапісамі, калі яны існуюць, непасрэдныя зносіны з носьбітамі фальклорных традыцый – тыя шляхі, якія дапамогуць народнаму выканаўцу ўзбагаціць унутраны светапогляд, пашырыць веды, пераняць манеру спеваў, стварыць умовы для творчай працы.

Некаторыя выканаўцы лічаць, што такі разбор народнага твора ці аўтарскай песні не патрэбен і разлічваюць толькі на асабістыя адчуванні і вопыт. Аднак асэнсаванне ідэйнага зместу народнай песні, удумлівае чытанне тэксту дапамагаюць перадаць не толькі голасам, але сэрцам і душою. Беражлівыя адносіны да слова і музыкі дазволяць правільна зразумець сэнс народнай песні.

Працу над мастацка-вобразным увасабленнем песні аблягчае трактоўка музычнага тэксту, у якім закладзены характар выканання, тэмпарытм, дынамічныя адценні. Творчая праца над інтэрпрэтацыяй народнай песні палягчаецца тым, што стваральнік песні (народ ці кампазітар) ужо пабудаваў умовы для ўзнаўлення свайго твора, і выканаўцу застаецца толькі "адрэдагаваць" прапанаваны матэрыял. Майстэрства спевака – гэта ўменне валодаць рознымі відамі гукавядзення і вакальна-тэхнічнымі прыёмамі, умела выкарыстоўваць тэмбравыя адценні і дынаміку. Праца над народнай песняй адбываецца на падставе асэнсаванага падыходу да вакальнай культуры і фарміруецца праз суб'ектыўныя алносіны да яе выканання.

Такім чынам, творчы працэс над інтэрпрэтацыяй народнай песні падзяляецца на некалькі этапаў:

1. развіццё выканальніцкіх якасцей (авалоданне народна-выканальніцкімі прыёмамі, выхаванне артыстычнай індывідуальнасці, праца над элементамі пластыкі, над рэпертуарам);

2. праца над развіццём драматургіі песні, выяўленне творчай індывідуальнасці выканаўцы, самастойная праца над рэпертуарам, спроба імправізацыі і самастойная рэжысура песні;

3. фарміраванне артыста-спевака ў рамках ВНУ (выхаванне творчай асобы выканаўцы беларускай народнай песні, яго ідэйна-мастацкага вобліку, шліфоўка і далейшае развіццё вакальна-тэхнічных навыкаў і ўменняў, пастаянны пошук свайго выканальніцкага крэда, актыўны ўдзел у канцэртах, фарміраванне свайго рэпертуару).

3. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1. Методыка работы над музычнымі творамі ў вакальным ансамблі

Адным з асобных спосабаў мастацкай выразнасці ў народных песнях з'яўляецца існаванне прыродных вобразаў-сімвалаў, пабудаваных на іншасказанні. Надзвычай важнае месца займаюць вобразы прыроды ў лірычных песнях і песнях-баладах. Эмацыянальную блізкасць, якую адчувае чалавек паміж сабой і прыродай, заўсёды вызначалі даследчыкі песеннага фальклору. Але галоўная прычына звароту да апісання прыгажосці прыроды – гэта каханне, якое пераўтварае свет, робіць чалавека чароўным і непаўторным. Такое светаўспрыманне паўплывала на выкананне любоўна-лірычных песень.

"Із-пад каменя" апрацоўка А. Кашпура – вядомая беларуская народная песня. У яе кампазіцыйную структуру ўваходзіць маналог дзяўчыны, што раскрывае ідэйны змест песні.

Мелодыя пачынаецца з верхніх гукаў дыяпазону і развіваецца няспешна. Прыгожы малюнак прыроды адлюстроўваецца ў мяккай падачы мелодыі адпаведным ціхім гукам і плаўным гукавядзеннем. Спявакі манерай сваіх спеваў павінны перадаваць харство і прыгажосць рэчанькі, увесці слухача ў чысціню сваіх пачуццяў і перажыванняў. Такога эмацыянальнага становішча неабходна дабівацца, працуючы над дынамічнымі адценнямі гуку, пры спевах ад piano ў першым куплеце да forte ў перадапошнім. Такую версію інтэрпрэтацыі твора падказвае драматургія песні: жонка просіць мужа не толькі яе "рана з вечара", а "познай ночанькай", каб не ведалі людзі. Сямейны канфлікт і ўвогуле драматызм сітуацыі выканаўцы перадаюць гучнымі спевамі. Такая кульмінацыя вельмі дакладна адлюстроўвае напружаны, эмацыянальны стан гераіні песні.

Цікавасць уяўляе беларуская народная песня ў апрацоўцы М.Сіраты **"Ой, калі ж той вечар".** Закаханая дзяўчына чакае вечара, каб сустрэцца са сваім любімым. Ніякія перашкоды не могуць парушыць сустрэчу. Пачуцці дзяўчыны перадаюцца праз роўнае, мяккае гучанне голасу. Апавядальны характар песні не патрабуе якіх-небудзь нюансавых пабудоў. Паўпрыкрытая падача гуку павінна адлюстроўваць самыя патаемныя мары дзявочай душы, яе сардэчныя перажыванні. Просты меладычны малюнак дазваляе захоўваць роўнае і кантыленнае гукавядзенне на працягу ўсіх спеваў.

"Пайшла Марта жыта жаці" беларуская народная песня. Жартоўна-апавядальны характар песні адбіваецца на манеры выканання і эмацыянальным настроі. Манера выканання адкрытая, гучная. Рухлівы і танцавальны тэмп і тэкст патрабуе актыўнай дыкцыі і утрыраванай артыкуляцыі. Восьмыя і шаснаццатыя ноты выконваюцца востра і лёгка.

Эмацыянальны настрой перадаецца праз лёгкія спевы з дакладнай дыкцыяй і жартоўным характарам выканання, якія падмацоўваюцца танцавальнымі рухамі.

Галоўная задача пры рабоце над гэтым творам – дабіцца тэмпавай стабільнасці, чыстага строя ва ўнісонах і тэрцовых сугуччах і яркага эмацыянальнага выканання.

“Добры дзень жыту”, “А ў нас сёння дажыначкі” і “Ты не захадзі” – жніўныя песні. Яны спяваюцца роўным, моцнам, насычаным гукам. Належнасць узнятага настрою і выразная падача слова ствараюць аснову для такога гукаўтварэння. Адкрытая манера спеваў прадугледжвае рэдуцыраванае вымаўленне галосных. Асаблівы каларыт надае спевам гэтых песень ужыванне “гульні голасам”: слізганні, прыгукі і зацягванне з кароткім глісанда ў канцы строф. Дынамічныя адценні ў такіх творах можна не ўжываць. Умелае ўпляценне акцёрскага майстэрства ў раскрыццё вобраза песень іх упрыгожыць і зробіць больш каштоўнымі ў эстэтычных адносінах.

Творчая праца над інтэрпрэтацыяй беларускай народнай песні – працэс працяглы і складаны. Гэта пастаянны пошук новых рашэнняў у стварэнні вобразаў, праца над голасам і яго тэмбральнымі фарбамі, над выразнасцю пачуццяў праз акцёрскае майстэрства, а таксама асэнсаванае разуменне і правільная трактоўка тэксту песні. Сапраўднае выкананне народнай песні залежыць ад творчай фантазіі і мастацкага густу выканаўцы. Поспех прыходзіць да таго, хто хоча працаваць, вывучаць народнапесенную спадчыну.

Чым вышэй мастацкі ўзровень выканання, тым больш моцнае эстэтычнае ўздзеянне выканаўцаў на слухача, а значыць, больш магчымасцей для яго эстэтычнага выхавання.

3.2 План правядзення заняткаў па дысцыпліне

Асноўная форма вучэбнай і выхаваўчай работы – урок, звычайна ўключае ў сябе праверку выкананага задання, сумесную працу педагога і студэнтаў над песняй, рэкамендацыі педагога адносна спосабаў самастойнай працы ўдзельнікаў ансамбля. Урок можа ўключаць у сябе некалькі форм дзейнасці:

- праца над вакальным і артыкуляцыйным апаратам;
- пастаноўка дыхання;
- разбор музычнага матэрыялу па партыях;
- праца над партытурай;
- пастаноўка канцэртных нумароў.

Праца ў класе, як правіла, спалучае слоўнае тлумачэнне з вакальным паказам неабходных фрагментаў музычнага тэксту, а таксама праслухоўваннем першакрыніц.

Важнейшыя педагагічныя прынцыпы паступовасці і паслядоўнасці ў вывучэнні матэрыялу патрабуюць ад выкладчыка прымянення розных

падыходаў да студэнтаў, якія залежаць ад інтэлектуальных, фізічных, музычных і эмацыйных дадзеных студэнта, а таксама ад узроўня яго вакальнай падрыхтоўкі.

На рэпетыцыях вакальнага ансамбля і на індывідуальных занятках, выкладчыкам павінен вырашацца цэлы шэраг задач:

- фарміраванне вакальна-выканальніцкага апарата навучэнца;
- выхаванне гукавой культуры, выразнасці, прыгажосці і пявучасць гучання;
- праца над найважнейшымі сродкамі музычна-мастацкага выканання (дакладнасць прачытання музычнага тэксту, выразнасць інтанацыі, рытмічная выразнасць, захаванне дынамікі, фразіроўкі.)

Правільная арганізацыя навучальнага працэсу, паспяховае і ўсебаковае развіццё музычна-выканальніцкіх дадзеных студэнтаў залежаць непасрэдна ад таго, наколькі старанна спланаваная работа ў цэлым, глыбока прадуманы выбар рэпертуару.

3.3 Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

Заняткі па вучэбнай дысцыпліне “Вакальны ансамбль” павінны прывіваць павагу і любоў да народна-песенных традыцый, самастойнасці выканання, развіваць навыкі практычнай работы ў ансамблі.

Важнай часткай вучэбнай дысцыпліны “Вакальны ансамбль” з’ўляецца канцэртна-выканальніцкая дзейнасць, якая дысцыплінуе і стымулюе навучальны працэс. Неабходнай умовай дасягнення прафесійных вынікаў з’яўляецца ўважлівая і актыўная работа студэнтаў і патрабавальнасць выкладчыка да дакладнага выканання яго рэкамендацый на занятках. Яны маюць дакладную зместавую накіраванасць як для студэнтаў, так і для выкладчыка. Якасць гучання і выканальніцкая культура ўдасканальваюцца ў выніку сістэматычных рэпетыцый і канцэртнай дзейнасці. Рэкамендуецца праслухоўванне фонаграмаў народных выканаўцаў, запрашэнне выканаўцаў – носьбітаў традыцыйнага выканальніцтва на рэпетыцыі, якія дапамогуць у засваенні аўтэнтычнай манеры спеваў.

Для найбольш эфектыунага засваення матэрыялу па дысцыплине “Вакальны ансамбль” ужываюцца вучэбна-даследчыя тэхналогіі, якія прадугледжваюць вывучэнне дыялектных асаблівасцяў рэгіёнаў Беларусі, прыёмы вымаўлення паэтычнага тэксту і авалоданне народнай манерай спеваў (мясцовыя пеўчыя традыцыі, перайманне “з голасу”, сувязь спеваў з асаблівасцямі дыялектаў).

4. РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ

4.1 Патрабаванні да самастойнай работы студэнтаў

3 курс

- валоданне пеўчым дыханнем
- праца над дыкцыяй
- выпрацоўка чыстай і дакладнай інтанацыі
- работа над плаўным гукавядзеннем
- засваенне ўсіх відаў атакі (мяккай, цвёрдай, прыдыхальнай)

Форма кантроля – тэхнічны залік, залік.

4 курс

- замацаванне вакальна-тэхнічных навыкаў (дыкцыя, дыханне, гукавядзенне, атакі, дынаміка, фразіроўка)
- знаёмства з асаблівасцямі дыялектаў
- засваенне рэгіянальных прыёмаў народнага гукаўтварэння
- развіццё навыкаў выканання аўтэнтычнага спеўнага матэрыялу
- авалоданне навыкамі імправізацыі і самастойнай рэжысуры народнай песні
- актыўны ўдзел у канцэртах

Форма кантроля – тэхнічны залік, экзамен.

4.2 Патрабаванні да экзаменаў і залікаў па дысцыпліне

Для вакальнага ансамбля прапануецца вывучэнне да залікаў і экзаменаў трох-чатырох твораў з суправаджэннем і без суправаджэння. Гэта могуць быць рознахарактарныя народныя песні ў апрацоўках або песні ў “чыстым” арыгінальным аўтынтычным выглядзе для ансамблевага выканальніцтва.

3 курс выконвае 3-4 песні (без і з суправаджэннем) у семестр. Гэта могуць быць рознахарактарныя народныя песні ў апрацоўцы або нескладаныя аўтарскія творы.

На залік студэнты павінны прадаставіць наступную праграму: тры-чатыры творы, якія выконваюцца ў складзе ансамбля – расшыфроўка або апрацоўка беларускіх народных песень, арыгінальныя аўтарскія кампазіцыі, напісаныя для народнага голасу.

Да экзамена на 4 курсе студэнты павінны прадставіць наступную праграму:

- традыцыйная рэгіянальная песня;
- тры-чатыры творы разнастайныя па характару і жанрам;
- аўтарская песня, народная песня ў апрацоўцы з шырокім спеўным дыяпазонам і развітай драматургіяй.

4.3. Рэкамендаваныя сродкі дыягностыкі

Для кантролю ведаў і ўменняў студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне “Вакальны ансамбль” выкарыстоўваюцца наступныя формы дыягностыкі:

1. Калёквіўм (праверка музычнай тэрміналогіі);
2. Вуснае апытанне па заданых тэмах;
3. Рэферат па заданых тэмах;
4. Творчае заданне (у якасці якога прапануюцца наступныя віды работ: напісанне сцэнарнага плана, выканальніцкі аналіз вакальнай партытуры);
5. Творчая работа (конкурс на лепшую інтэрпрэтацыю твора, паказ творчага нумара ў рамках тэматычнага канцэрта, на канферэнцыях);
6. Тэхнічныя залікі, залікі, экзамен, у працэсе якіх вывучаны матэрыял прадстаўляецца ў выглядзе паказа ў класе, канцэртнага выканання).

4.4. Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў

БАЛЫ	ПАКАЗЧЫКІ АДЗНАК
1 (адзін)	Адсутнасць ведаў па вучэбнай дысцыпліне ў рамках адукацыйнага стандарту; слабыя вакальныя дадзеныя; адмаўленне ад выканання праграмы.
2 (два)	Недакладныя веды па вучэбнай дысцыпліне ў рамках адукацыйнага стандарту; адсутнасць здольнасці да дакладнага інтанавання; нізкі ўзровень культуры выканання вакальных твораў.
3 (тры)	Фрагментарныя веды ў рамках адукацыйнага стандарту; пасіўнасць на практычных занятках; няўменне арыентавацца ў музычным матэрыяле; вузкі мастацкі кругагляд, невыразныя вакальныя дадзеныя; няўстойлівая інтанацыя; дрэнная дыкцыя; не актыўнае пеўчае дыханне і апора; няўпэўненае выкананне вакальнай партыі; няўмелае валоданне элементамі руху пры раскрыцці сцэнічнага вобразу беларускай народнай песні.
4 (чатыры)	Недастаткова поўны аб’ём ведаў у рамках адукацыйнага стандарту; пасрэдныя вакальныя дадзеныя; недастаткова яскравы тэмбр голасу; няўстойлівая інтанацыя; невыразная дыкцыя; няўменне эканомна карыстацца пеўчым дыханнем; недастаткова ўпэўненае выкананне вакальнай партыі; павярхоўнае разуменне паэтычнага тэксту і агульнай драматургіі вакальнага твора; дрэннае валоданне элементамі руху пры выкананні народных песен.
5 (пяць)	Дастатковы аб’ём ведаў у рамках адукацыйнага стандарту; засваенне рэкамендаванай вучэбнай праграмы па вучэбнай дысцыпліне; правільнае выкарыстанне профільнай тэрміналогіі; сярэднія вакальныя дадзеныя; некаторыя

	недахопы тэмбру голасу; пэўныя дэфекты дыкцыі; няўмелае карыстанне ланцужковым дыханнем; няўменне прыстасоўваць свой голас да агульнай манеры спеваў; дапушчэнне памылак пры выкананні сваёй вакальнай партыі; слабае валоданне дынамічнымі адценнямі; недастатковае разуменне паэтычнага тэксту; няўпэўненае ўвасабленне сцэнічнага вобразу.
6 (шэсць)	Дастаткова поўныя веды ў рамках адукацыйнага стандарту; дастатковыя веды ў аб'ёме праграмы вучэбнай дысцыпліны; актыўнасць на практычных занятках; дастатковы ўзровень культуры выканання вакальных твораў; выкарыстанне навуковай тэрміналогіі; пасрэдныя вакальныя дадзеныя; цьмяны і невыразны тэмбр голасу; некаторыя памылкі пры выкарыстанні пеўчага дыхання; невыразная дыкцыя; недасканалае ўменне прыстасоўваць свой голос да адзінай манеры выканання; недасканалае валоданне дынамічнымі адценнямі; няпоўнае выкананне патрабаванняў па самастойнай рабоце над вакальным творам.
7 (сем)	Дастаткова поўныя і сістэматызаваныя веды ў аб'ёме вучэбнай дысцыпліны; засваенне асноўнай літаратуры па вучэбнай дысцыпліне і выкарыстанне навуковай тэрміналогіі; недастатковая арыентацыя ў канцэпцыях і кірунках па вучэбнай дысцыпліне; актыўная самастойная работа на практычных занятках; дастатковы ўзровень культуры выканання вакальных твораў; нязначныя недахопы тэмбру голасу; добрая дыкцыя; нязначныя памылкі пры ланцужковым дыханні; уменне спяваць у ансамблі з іншымі партыямі; правільнае разуменне паэтычнага тэксту; не зусім дасканалае ўвасабленне сцэнічнага вобразу вакальнага твору; дастаткова добрае валоданне элементамі народнай харэаграфіі.
8 (восем)	Сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх тэмах вучэбнай дысцыпліны; граматнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, асэнсаванае выкладанне матэрыялу; уменне валодаць голасам; уменне арыентавацца ў кірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім параўнаўчую адзнаку; актыўная самастойная работа на практычных занятках; дастаткова высокі ўзровень культуры выканання музычных твораў; добрыя вакальныя дадзеныя; дастаткова яскравы тэмбр голасу; чысціня інтанавання; добрая дыкцыя; правільнае пеўчае дыханне і апора; уменне спяваць у ансамблі з іншымі вакальнымі партыямі; упэўненае веданне сваёй партыі ў вакальным творы; уменне дастаткова валодаць народнай мелізматыкай; правільнае разуменне паэтычнага тэксту пры дапамозе якога раскрываецца драматургія вакальнага твору і яго сцэнічны

	вобраз.
9 (дзевяць)	Сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па дысцыпліне ў рамках адукацыйнага стандарту; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, граматнае выкладанне матэрыялу; уменне арыентавацца ў кірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім параўнаўчую адзнаку; актыўная самастойная работа на практычных занятках; высокі мастацкі ўзровень выканання вакальных твораў; выдатныя вакальныя дадзеныя; яркі тэмбр голасу; выдатнае інтанаванне; выразная дыкцыя; граматнае валоданне пеўчым дыханнем; адчуванне ансамбля вакальных партый; высокі ўзровень раскрыцця драматургіі народнай песні пры дапамозе акцёрскага майстэрства.
10 (дзесяць)	Сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па вучэбнай дысцыпліне ў рамках адукацыйнага стандарту; дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, граматнае выкладанне матэрыялу; уменне арыентавацца ў кіунках па дысцыпліне і даваць ім параўнаўчую адзнаку; актыўная і творчая самастойная работа на практычных занятках; высокі мастацкі ўзровень выканання вакальных твораў; выдатныя вакальныя дадзеныя; яркі і насычаны тэмбр голасу; выдатнае інтанаванне; выразная дыкцыя; граматнае валоданне пеўчым дыханнем; адчуванне ансамбля вакальных партый; высокі ўзровень раскрыцця драматургіі народнай песні; надзвычай выдатныя акцёрскія здольнасці; выдатнае валоданне пластыкай і элементамі народнага танца.

5. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

5.1 Вучэбная праграма

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Рэктар БДУКМ
_____Н.У. Карчэўская
«___»_____ 2025г.
Рэгістрацыйны № ВД - ___ вуч.

ВАКАЛЬНЫ АНСАМБЛЬ

Вучэбная праграма ўстановы адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці 6-05-0215-08 Мастацтва народных спеваў,
прафілізацыі Сольнае выканальніцтва

2025

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарта вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 6-05-0215-08 Мастацтва народных спеваў, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 21.10.2023г. № 270, вучэбнага плана БДУКМ па спецыяльнасці.

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Л.В. Снапкова, дацэнт кафедры народна-песеннай творчасці і фальклору ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»;

І.У. Канцэвіч, старшы выкладчык кафедры народна-песеннай творчасці і фальклору ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

А.Я. Цэхавая, старшыня цыклавой камісіі “Народная музычная мастацкая творчасць (харавая музыка)” установы адукацыі “Мінскі дзяржаўны каледж мастацтваў”, магістр мастацтвазнаўства;

Ф.Л. Коцяш, дацэнт кафедры харавая музыка ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай народна-песеннай творчасцii фальклору ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол №3, ад 28.10.2025г.)

Прэзідыўмам Навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»(пратакол №__, ад _____.2025г.)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна “Вакальны ансамбль” з’яўляецца адной з асноўных у падрыхтоўцы будучых выканаўцаў народнай песні. Вядучымі кірункамі ў авалоданні ведамі па вучэбнай дысцыпліне “ Вакальны ансамбль” з’яўляюцца: засваенне рэгіянальных пеўчых стыляў, глыбокае пранікненне ў выканальніцкую традыцыю як мясцовую, так і гарадскую.

Спевы ў ансамблі маюць сваю спецыфіку, якая зыходзіць з асаблівасцяў творчага працэсу жанру. Фактам, які вызначае выканальніцкую спецыфіку вакальнага ансамбля, з’яўляецца творчае адзінства індывідуальнага і калектыўнага пачатку ў спевах. Гэта патрабуе ад спевака-ансамбліста павышаную адказнасць за ўзровень свайго майстэрства, бо ў адрозненні ад харыстаў, удзельнікі ансамбля выконваюць сваю партыю ў шматгалоссі самастойна.

Вучэбная дысцыпліна “Вакальны ансамбль” уваходзіць у модуль “Мастацкае майстэрства”, вывучэнне якога павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў наступных кампетэнцый: валодаць навыкамі сальфеджыравання, дакладнага інтанавання, метрарытмічнага і слыхавога аналізу вакальных твораў; валодаць асноўнымі катэгорыямі беларускай народна-песеннай творчасці, песеннай дыялекталогіяй; дэманстраваць падрыхтаванасць да раскрыцця мастацкіх вобразаў сродкамі музычнай выразнасці і сцэнічнага ўвасаблення народнага вакальнага мастацтва; выкарыстоўваць элементы беларускага народнага танца пад час выканання народнай песні.

Эфектыўнасць выкладання вучэбнай дысцыпліны ажыццяўляецца ва ўзаемадзеянні з такімі вучэбнымі дысцыплінамі, як “Сольныя спевы”, “Выканальніцкае майстэрства”, “Расшыфроўка, аранжыроўка і расшыфроўка народнай песні”, “Асновы сцэнічнага руху”, “Методыцы выкладання спецыяльных дысцыплін”, “Гісторыя вакальнага мастацтва”, “Беларуская народна-песенная творчасць і песенная этнафонія”.

Мэта вучэбнай дысцыпліны – даць будучаму спецыялісту неабходныя веды па засваенні традыцыйнай і сцэнічнай манер народных ансамблевых спеваў, па авалоданні навыкамі і ўменнямі раскрыцця вобраза народнай песні, выхаваць высокаадукаванага спецыяліста ў сферы народна-песеннага выканальніцтва.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

- авалодаць практычнымі навыкамі і ўменнямі спеваў у ансамблі;
- сфарміраваць і развіць навыкі і ўменні выразных сцэнічных паводзін і акцёрскага майстэрства;
- прымяняць спецыфічныя прыёмы гуказдабывання ва ўмовах ансамблевых спеваў;
- авалодаць методыкай работы з вакальным ансамблем у працэсе практычнай работы з вучэбным калектывам;

- выхаваць выразна-асэнсаванае гукаўтварэнне праз размоўную манеру спеваў;
- засвоіць вакальную тэхніку і прымяняць яе пры раскрыцці мастацкага вобраза народнай песні;
- атрымаць трывалыя веды па пытаннях вакальнай работы ў калектыве;
- сфарміраваць у будучых спецыялістаў мастацка-каштоўнасную арыентацыю па авалоданні прынцыпамі падбору рэпертуару і ўменні максімальна выкарыстоўваць яго ў выхаваўчай і педагагічнай рабоце.

У выніку навучання студэнт павінен *ведаць:*

- прынцыпы работы з вакальным ансамблем;
- спосабы роўнага і плаўнага гукавядзення;
- народную мелізматыку (прыдыхі, спады голасу, фаршлагі і г.д.);
- выканальніцкія асаблівасці розных этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі;

умець:

- сфарміраваць рэпертуар для вакальнага ансамбля;
- развіваць вакальна-тэхнічныя навыкі і ўменні, шукаць сваё выканальніцкае крэда;
- фарміраваць і выхоўваць творчую асобу;

валодаць:

- тэхнікай правільнага пеўчага дыхання;
- аўтэнтычнай і стылізаванай манерай выканання народных песен;
- прыёмамі дыкцыі і артыкуляцыі згодна з нормамі арфаэпіі беларускай мовы і рэгіянальных дыялектаў Беларусі.

У межах адукацыйнага працэсу па вучэбнай дысцыпліне студэнт павінен не толькі набыць тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіваць свой каштоўнасна-асобасны, духоўны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна сваёй краіны, гатовага да актыўнага удзелу ў эканамічным, вытворчым і сацыяльна-культурным жыцці краіны.

Работа са студэнтамі будуецца на аснове тэматычнага плана, у якім адлюстроўваецца ўзровень патрабаванняў да зместу і аб'ёму вывучаемага матэрыяла. У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны "Вакальны ансамбль" адведзена ўсяго 184 гадзіны, з іх 116 гадзін – аўдыторныя заняткі (практычныя) ў V-VIII семестрах. Рэкамендаваная форма бягучай атэстацыі – калёквіум, творчая работа. Рэкамендаваныя формы прамежкавай атэатацыі – залік, экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Уводзіны

Вакальны ансамбль як форма народных спеваў. Пытанні навучання метадам і прыёмам, засваенне якія садзейнічаюць падтрымцы і развіццю народных традыцый. Узоры фальклорнай творчасці, якія ўваходзяць у рэпертуар ансамбля. Апрацоўкі народных песень і арыгінальныя аўтарскія творы, напісаныя для народных спевакоў без суправаджэння і з суправаджэннем музычных інструментаў.

Тэма 1. Тэхніка спеваў у вакальным ансамблі (гукаўтварэнне, кантыленнае гукавядзенне, адзіная манера спеваў, пеўчае дыханне)

Замацаванне навыкаў, якія засвоілі на сольных спевах і авалоданне новымі: выкананне ў аднародных і змешаных складах ансамбляў, пашырэнне дыяпазону ва ўмовах ансамблевых спеваў з выкарыстаннем нюансаў мэца фортэ і мэца піяна. Адзіная манера спеваў, апора на размоўны пасыл слова і гука. Моўныя інтанацыі і выканальніцкія прыёмы. Жанравая разнастайнасць беларускай народнай песні і яе ўплыў на народную манеру выканання. Гукаўтварэнне пры спевах каляндарна-абрадавых песен. Асаблівасці гукавядзення ў веснавых загуканнях і веснавых карагодных песнях. Работа над пеўчым дыханнем “на апоры”, звязанае з тэмпам твора, які выконваецца. Работа над спосабымі здабывання правільнай песеннай пазіцыі пры гукаўтварэнні.

Тэма 2. Пеўчая дыкцыя (нейтралізацыя галосных, работа над галоснымі і зычнымі)

Выразнае вымаўленне тэксту, як адзін з самых важных сродкаў народна-выканальніцкага майстэрства. Праца над дакладнай дыкцыяй для ўвасаблення тэксту песні, апора на лагічныя націскі і данясенне сэнсу песні да слухача. Нейтралізацыя галосных – аснова работы над адзінай манерай выканання. Дыкцыя – галоўны сродак данясення тэксту твора і важны сродак раскрыцця мастацкага вобраза. Тэхніка ўтварэння галосных і зычных гукаў у спевах. Цэласны размоўны спосаб спеваў. Практыкаванні для ўдасканалення і выпраўлення дыкцыі і артыкуляцыі.

Тэма 3. Выпрацоўка чыстай і дакладнай інтанацыі ў вакальным ансамблі (ансамбль і строй)

Адзіная манера гукаўтварэння – неабходная ўмова дасягнення ўстойлівасці інтанацыі і чысціні строю. Фарміраванне вакальна-тэхнічных навыкаў у цеснай сувязі з развіццём музычнага слыху. Сувязь тэхнічных і мастацкіх бакоў выканання. Уменне спяваць свабодна, без напружання. Выяўленне індывідуальных недахопаў і шляхоў іх пераадолення. Складанасць работы пры выпрацоўцы навыкаў інтанавання ў спецыфічных ладах народнай музыкі і выкананні дыссанантных сугуччаў, якія ўзнікаюць дзякуючы лінеарнай імправізацыйнасці развіцця галасоў. Асэнсаванае інтанаванне музычна-паэтычнага тэксту твора. Спевы народных песень у аднагалосным і шматгалосным выкананні. Знаёмства з рознымі відамі і тыпамі ансамбляў.

Тэма 4. Рэгістравая палітра ансамблевага гучання (грудное, галаўное, змешанае, згладжванне рэгістравых пераходаў)

Вольнае валоданне ўсімі рэгістрамі голасу. Замацаванне груднога гучання ў межах сэптымы, актавы для жаночых галасоў; актавы, дэцымы для мужчынскіх галасоў. Авалоданне навыкамі галаўнога і змешанага рэгістраў, згладжванне трох рэгістраў. Выкарыстанне аднарэгістравых і двухрэгістравых партытур. Пашырэнне дыяпазону галасоў за кошт згладжвання рэгістраў пры захаванні тэмбравай яркасці.

Тэма 5. Засваенне рэгіянальных прыёмаў народнага гукаўтварэння (асаблівасці дыялектаў)

Знаёмства з асаблівасцямі дыялекту. Засваенне дыялектных асаблівасцяў рэгіёнаў Беларусі: Паазер’е, Панямонне, Падняпроў’е, Палессе, Цэнтральная Беларусь. Вывучэнне спецыфікі вымаўлення і манеры выканання на прыкладах рэгіянальных неапрацаваных народных песень. Засваенне рэгіянальных прыёмаў гукаўтварэння: рэдуцыраванне галосных, расцягванне слоў на дадатковыя галосныя, паўторнасць складоў, арнаментыкі: слізганняў, прыгукаў, народных мелізмаў і мардэнтаў, глісандыруючых гукаў, спадаў, абрываў слоў і інш.

Тэма 6. Аўтэнтычная народная манера спеваў

Знаёмства з аўтэнтычнай манерай спеваў. Ужыванне спецыяльных практыкаванняў для выпрацоўкі правільнага гукаўтварэння. Набыццё навыкаў і ўменняў спеваў аўтэнтычнага фальклору з захаваннем рэгіянальнай манеры выканання. Праслухоўванне фальклорна-этнаграфічнага матэрыялу з мэтай яго засваення і ўзнаўлення. Праца над прыёмамі традыцыйнага народнага выканальніцтва – народнымі мелізмамі (фаршлагамі, глісанда,

скідамі, закідванне голасу ўгару, гуканнямі, агласоўкамі зычных і інш.). Авалоданне мастацтвам спеваў без суправаджэння ў аўтэнтычнай манеры.

Тэма 7. Сцэнічная народная манера спеваў

Авалоданне на матэрыяле беларускіх народных песень сцэнічнай манерай народных спеваў. Спевы прыкрытым і паўпрыкрытым, акругленным гукам. Выпрацоўка адзінай манеры ансамблевага выканання. Праца над свабоднай артыкуляцыяй і дакладнай дыкцыяй. Літаратурнае вымаўленне тэксту народнай песні. Ансамблевае выкананне без суправаджэння і спевы з рознымі відамі суправаджэння (аркестравае, фанаграма -1). Выкарыстанне танцавальных рухаў у вакальным ансамблі. Прыёмы выкарыстання народнай харэаграфіі і пластыкі ў пастаноўцы лірычнай народнай песні і карагодаў.

Тэма 8. Музычна-выразныя сродкі і праца над стварэннем мастацкага вобразу народнай песні

Практыкаванні па выпрацоўцы розных відаў гукавядзення. Метрарытм і тэмп. Тэмбравыя фарбы і іх уплыў на стварэнне мастацкага вобразу песні. Дынаміка, асноўныя дынамічныя адценні і праца над імі. Фразіроўка і яе залежнасць ад тэксту твора. Музычна-вобразнае мысленне.

Тэма 9. Авалоданне навыкамі імправізацыі ў вакальным ансамблі

Асновы імправізацыі. Развіццё пеўчых навыкаў імправізацыі. Уменне выкарыстоўваць варыянтнасць у незафіксаванай паслядоўнасці строф этнаграфічнага шматгалосся. Праца над авалоданнем складанымі навыкамі імправізацыі. Пабудова на аснове вывучаемага песеннага матэрыялу варыянтаў ніжняга, сярэдняга і верхняга голасу. Выхаванне ансамблевай выканальніцкай культуры: прыпяванне, пабудова падгалоскаў да асноўнага напеву і інш.

Тэма 10. Авалоданне асновамі спеваў з элементамі руху

Знаёмства з асноўнымі элементамі народнай харэаграфіі. Авалоданне навыкамі і ўменнямі выкарыстання танцавальных рухаў у вакальным ансамблі. Работа над элементамі народнага танца ў песнях з рухам: просты і пераменны шаг, просты і трайны прытопы, шаг з прытопам, дробная сцежка, спалучэнне розных рытмаў пры выкананні адной песні. Рух “сценка на сценку”, па колу, змейка, закручванне, смаўжок і інш.

Каардынацыя ўнутраных эмацыянальных пачуццяў са знешнімі (мімікай, выразнасцю рухаў, узаемадзеяннем у працэсе выканання). Сцэнічная інтэрпрэтацыя харэаграфічнага фальклору.

Тэма 11. Удасканаленне навыкаў народнай манеры спеваў у вакальным ансамблі

Замацаванне і развіццё навыкаў і ўменняў, набытых раней, на новым матэрыяле песенна-танцавальнай традыцыі, апрацовак беларускіх народных песень. Спевы ў вакальным ансамблі больш складаных партытур з авалоданнем адзінай манеры гукаўтварэння. Праца над вакальнай тэхнікай складаных вакальных твораў. Авалодванне навыкамі выканання аўтарскіх твораў. Выпрацоўка навыкаў тэхнікі філіроўкі гуку. Развіццё гібкасці, рухомасці і палётнасці голасу.

Тэма 12. Актыўны ўдзел у канцэртах, авалоданне выканальніцкім майстэрствам

Удасканаленне выканальніцкага майстэрства студэнта. Актыўная канцэртная дзейнасць. Удзел у конкурсах і фестывалях. Выкарыстанне ў сваёй творчай дзейнасці разнастайнага музычна-стылістычнага матэрыялу. Праяўленне тонкага музычнага і мастацкага густу ў выкананні народнай песні – патрабуецца ад будучага спецыяліста ў галіне народных спеваў.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзелу, тэмы	Назвы раздзелу, тэмы	Колькасць гадзін		
		Практычныя заняткі	УСР	Форма кантролю
1	Уводзіны	2		
2	***Тэма 1.*** Тэхніка спеваў у вакальным ансамблі (гукаўтварэнне, кантыленнае гукавядзенне, адзіная манера спеваў, пеўчае дыханне)	8		
3	***Тэма 2.*** Пеўчая дыкцыя (нейтралізацыя галосных, работа над галоснымі і зычнымі)	8	1	калёк-віўм
4	***Тэма 3.*** Выпрацоўка чыстай і дакладнай інтанацыі ў вакальным ансамблі (ансамбль і строй)	8	1	вуснае апытанне
5	***Тэма 4.*** Рэгістравая палітра ансамблевага гучання (грудное, галаўное, змешанае, згладжванне рэгістравых пераходаў)	8		
6	***Тэма 5.*** Засваенне рэгіянальных прыёмаў народнага гукаўтварэння (асаблівасці дыялектаў)	6	2	творчае заданне
7	***Тэма 6.*** Аўтэнтычная народная манера спеваў	8	2	рэферат
8	***Тэма 7.*** Сцэнічная народная манера спеваў	6	2	рэферат
9	***Тэма 8.*** Музычна-выразныя сродкі і праца над стварэннем мастацкага вобразу беларускай народнай песні	8	2	творчая работа
10	***Тэма 9.*** Авалоданне навыкамі імправізацыі ў вакальным ансамблі	6	2	творчае заданне
11	***Тэма10.*** Авалоданне асновамі спеваў з элементамі руху	8	2	вуснае апытанне
12	***Тэма 11.*** Удасканаленне навыкаў народнай манеры спеваў у вакальным ансамблі	10	2	творчае заданне
13	***Тэма 12***. Актыўны ўдзел у канцэртах, авалоданне выканальніцкім майстэрствам	12	2	творчая работа
Усяго: 116		98	18	

5.2. Вучэбна-метадычная літаратура

Асноўная

1. Леановіч, З.Л. Работа з вакальным ансамблем [Ноты] : вучэбна-метадычны дапаможнік / [сярод рэц.: І. М. Грамовіч]. – Мінск : [б. в.], 2007. – 120, [2] с. : малюнкі, нот.
2. Беларускі фальклор у сучасных запісах. Традыцыйныя жанры. Гомельская вобласць / укл. В.А. Захарава, Р.М. Кавалёва, В.Д. Ліцвінка. – Мн: Універсітэтскае, 1989. –с.128-320
3. Беларускі фальклор у сучасных запісах. Традыцыйныя жанры. Мінская вобласць / укл. В.Д.Ліцвінка, Г.Д.Кутырова. – Мн: Універсітэтскае, 1995. – с.100-250
4. Варфаламеева, Т.Б. Песні Беларускага Панямоння / Т.Б.Варфаламеева. – Мн: Бел. Навука, 1980. – 220 с.
5. Вянок беларускіх народных песень / запіс у Раговіча. – Мн: Навука і тэхніка, 1988. – с.320–432
6. Грамовіч, І,М. Методыка работы з фальклорным гуртом : курс лекцый / [сярод.рэц.: Я.М.Рэутовіч]. Мінск : [б.в.], 2009. – 137, [1] с. : нот
7. Жніўныя песні / рэд. А.С.Фядосік. – Мн: Навука і тэхніка, 1974. – с.120–340
8. Мажэйка, З Я Песні Беларускага Паазер'я / З.Я.Мажэйка. – Мн: Навука і тэхніка, 1981. – с.80- 120; с.300-480
9. Мажэйка, З.Я. Песні Беларускага Падняпроўя / З.Я.Мажэйка, Т.Б. Варфаламеева. – Мн: Бел. навука,1999. – 276 с.
10. Можейко ,З.Я. Песни Белорусского Полесья / З.Я.Можейко. – М.: Сов.композитор, 1983. – Вып 1. – 184 с.
11. Можейко, З.Я. Песни Белорусского Полесья / З.Я.Можейко. – М.: Сов. Композитор, 1984. – Вып.2. – 181 с.
12. Можейко, З.Я. Песенная культура Белорусского Полесья. Село Тонеж. – Мн.: Наука и техника, 1971. – 263 с.
13. Романовская, И. И. Сольное пение. Постановка голоса : учебно-методическое пособие для специальности пение (по направлениям), направления специальности Пение (народное), специальности Народное творчество (по направлениям), направления специальности Народное творчество (хоровая музыка), специализации Хоровая музыка народная. – Минск : БГУКИ, 2023. – 102 с. ; 29х21 см.
14. Холупава, Л. І. Пастаноўка голасу [Ноты] : вучэбна-метадычны дапаможнік / [сярод рэц. Я. М. Рэутовіч]. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск : БДУКМ, 2013. – 252, [1] с. ; 29х20 см.
15. Холупава, Л. І. Пастаноўка голасу і вакальны ансамбль [Ноты] : вучэбны дапаможнік для студэнтаў вну па спецыяльнасці "народная творчасць (харавая музыка)" / [сярод рэц. Я. М. Рэутовіч]. – Мінск : [б. в.],

2008. – 187, [1] с. ; 29х20 см. – Бібліягр.: с. 184-185 (20 назв.). – ISBN 985-6798-26-4. *Щ942 - Х 741*

16. Эвальд З.В. Песни Белорусского Полесья. – М.: Сов.композитор, 1979. – 120 с.

Дадатковая

1. Беларускі фальклор у сучасных запісах. Традыцыйныя жанры. Гомельская вобласць / укл. В.А. Захарава, Р.М. Кавалёва, В.Д. Ліцвінка. – Мн: Універсітэтскае, 1989. – с.128-320.

2. Беларускі фальклор у сучасных запісах. Традыцыйныя жанры. Мінская вобласць / укл. В.Д. Ліцвінка, Г.Д. Кутырова. – Мн: Універсітэтскае, 1995. – с. 100-250.

3. Варфаламеева, Т.Б. Песні Беларускага Панямоння [Ноты] / [навук.рэд. З.Я.Мажэйка]. – Мінск: Беларуская навука, 1998. – 284, [2] с.

4. Вянок беларускіх народных песень / запіс у Раговіча. – Мн: Навука і тэхніка, 1988. – 432 с..

5. Дарога ля жыта: песні бел. кампазітараў на вершы В.А. Жуковіча / укл. В.А. Жуковіч. – Мн.: Беларусь, 2001. – 144 с.

6. Дмитриев, Л.Б. Основы вокальной методики / Москва : Музыка, 2007. – 368 с. : нот., ил. – Библиогр.: с.361 – 365 (130 назв.).

7. Калугина, Н.В Методика работы с русским народным хором: учебник для муз. Вузов / Н.В. Калугина, - М.: Музыка,1977. – 71с.

8. Крывіцкі, А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі / Т-ва па распаўсюджванні паліт. І навук. ведаў БССР. – Мн.,1961. – 40 с.

9. Малышева, Н.М. О пении / Н.М.Малышева. – М.: Сов. Композитор, 1988. – 135с.

10. Мешко, Н.К. Искусство народного пения: практическое руководство и методика обучения искусству народного пения / Н.К.Мешко. – М.: ЛУЧ, 2000. – 80 с.

11. Менабени, А.Г. Методика обучения сольному пению: Учебное пособие для пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1987. – 93с

12. Несцяровіч, Г.Д., Холупава, Л.І., Дубавец. *А.І.* Ансамбль беларускай народнай песні: вучэб.дапам./ Г.Д. Несцяровіч,Л.І. Холупава, А.І. Дубавец. – Мн.: Бел.дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2006. – 152 с.